

S. BOŻENA SZEWCZUL WNO

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0003-1213-9088

UDZIAŁ ZAKONNIKÓW W MISJI CHRYSYUSA WEDŁUG KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Treść: Wprowadzenie. – 1. Chrystus jako misja Ojca. – 2. Życie zakonników kontynuacją misji Chrystusa. – 3. Aspekty życia zakonnego włączające głębiej w misję Chrystusa i Kościoła. – 3.1. Realizacja rad ewangelicznych. – 3.2. Życie braterskie we wspólnocie. – 3.3. Klauzura przystosowana do misji jako wymóg dawania publicznego świadectwa. – 4. Udział w misji zgodnie z charyzmatem instytutu. – 5. Konieczność wierności w podtrzymywaniu misji instytutu i dzieł z nią związanych. – 6. Formacja zakonna przygotowaniem do misji. – Zakończenie.

Wprowadzenie

Wszyscy wierzący w Chrystusa (*christifideles*), zostają przez chrzest wszczępieni w Niego i tworzą Kościół czyli Lud Boży. Ta podwójna inkorporacja: w Chrystusa i w Kościół jest nierozłączna, ponieważ Kościół to jednocześnie „ciało Chrystusa”¹. Rzeczywistość tę dobrze wyraża ewangeliczna przypowieść o krzewie winnym i latoroślach w niego wszczępionych. Przyjęcie chrztu uprawnia wiernych także do uczestnictwa w potrójnej funkcji Jezusa Chrystusa tj. kapłańskiej,

¹ Ef 1,23; 4,12; Kol 1,24; *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum 1984 (dalej: KPK/1983), kan. 204 §1.

prorockiej i królewskiej oraz predestynuje, a nawet zobowiązuje do określonego udziału w zbawczej misji właściwej Chrystusowi, zleconej mu przez Ojca do wypełnienia w świecie. Misja Chrystusa jest jednocześnie misją Kościoła, a więc i poszczególnych jego członków, w tym również zakonników i całych instytutów do których przynależą².

Nie wszyscy wierni uczestniczą w misji Chrystusa tak samo, lecz „każdy na swój sposób” i „zgodnie z własną każdego pozycją”³. W przypadku zakonników, realizację ich misji określają i wspomagają trzy istotne im elementy: konsekracja życia Bogu przez podjęcie rad ewangelicznych na mocy ślubów, życie braterskie we wspólnocie zakonnej oraz oddzielenie od świata zgodnie z charakterem i celem instytutu, aby dawać publiczne świadectwo Chrystusowi i Kościołowi⁴. Kwestię udziału zakonników w misji Chrystusa podejmuje się w kanonach 574 i 783 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku podkreślając aspekt jej zależności od charyzmatów udzielonych

² KPK/1983, kan. 204 §1; Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska. O powołaniu i misji świeckich w kościele i w świecie dwadzieścia lat po soborze watykańskim II* «*Christifideles laici*», nr 55, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html [dostęp 15.12.2023]; Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska, O konsekracji zakonnej w świetle Tajemnicy Odkupienia* «*Redemptionis Donum*», nr 7, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031984_redemptionis-donum.html [dostęp 15.12.2023]; Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja. O istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostolskiej* «*The renewal of religious life*», w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. Wójtowicz), Kraków 2003³, nr 6, s. 289-315, (dalej: EE); T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 1986, s. 28-29.

³ KPK/1983, kann. 204 §1, 208; LG 9-17, 31, 34-36; AA 2, 6, 7, 9, 10; JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie* «*Vita consecrata*», nr 31, Warszawa-Ząbki 1996, s. 50: „Choć te różne kategorie członków Kościoła objawiają jedyną tajemnicę Chrystusa, to charakterystyczną, lecz nie wyłączną cechą laikatu jest świeckość, pasterzy – służebność, zaś osób konsekrowanych – szczególne upodobnienie do Chrystusa czystego, ubogiego i posłusznego (dalej: *Vita consecrata*).

⁴ KPK/1983, kan. 607.

założycielom instytutów⁵. Natomiast w innych kanonach Kodeksu prawodawca zwraca uwagę na prowadzenie formacji zakonników w taki sposób, aby stanowiła ona przygotowanie do pełnienia przez nich misji właściwej instytutowi⁶, na zachowanie klauzury, która powinna być przystosowana do misji instytutu⁷, na konieczność wierności zarówno przełożonych jak pozostałych członków instytutu w zachowywaniu misji instytutu i dzieł z nią związanych, a także zachęca do korzystania z daru życia zakonnego, aby misja zbawcza Chrystusa i Kościoła była skuteczniej realizowana⁸.

Wymienione aspekty udziału zakonników w misji Chrystusa zostaną podjęte w dalszej części artykułu. Przy czym należy zaznaczyć, że prawodawca nie podaje w obowiązującym Kodeksie integralnego ujęcia misji zakonników, a więc i jej opis w niniejszym studium nie może być wyczerpującym opracowaniem.

1. Chrystus jako misja Ojca

Chrystus jest ukazany w Ewangelii jako konsekrowany, namaszczonego przez swego Ojca i posłany, aby wypełnić Jego wolę – przynieść zbawienie światu. Posłanie to, czyli misję uwidacznia szczególnie św. Jan Apostoł⁹, kiedy wyraźnie pisze, że Chrystus został posłany na ziemię, aby pełnić nie swoją wolę, lecz wolę Ojca i że wolą Ojca jest, aby każdy, kto widzi Chrystusa-Syna i wierzy w Niego, miał życie

⁵ KPK/1983, kan. 574 § 2: „Do tego stanu życia niektórzy wierni są specjalnie przez Boga powoływani, ażeby w życiu Kościoła korzystali ze szczególnego daru oraz, zgodnie z celem i duchem instytutu, pomagali w Jego zbawczej misji”; kan. 783: „Ponieważ członkowie instytutów życia konsekrowanego na mocy samej konsekracji poświęcają się na służbę Kościołowi, są obowiązani do szczególnego udziału w działalności misyjnej w sposób właściwy swojemu instytutowi”; Por. Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 931 (dalej: KKK); JAN PAWEŁ II, *Encyklika. O stałej obecności posłania misyjnego «Redemptoris missio»*, nr 69. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html [dostęp 15.12.2023].

⁶ KPK/1983, kan. 659 § 1, 735.

⁷ KPK/1983, kan. 667 §1, 725.

⁸ KPK/1983, kan. 207, 574, 677.

⁹ J 5, 36-38; 7,16-18; 10, 36.

wieczne. Takich wierzących Chrystus wskrzesi w dniu ostatecznym¹⁰. Stąd tak istotnym jest aby zakonnicy jak najwierniej naśladowali Chrystusa, upodabniali się do Niego umożliwiając innym ludziom niejako ujrzenie Chrystusa, doświadczenie Jego miłości tu na ziemi¹¹.

Chrystus, powierzoną przez Ojca misję pełnił całym swoim życiem, co jasno formułuje się w dokumentach kościelnych podejmujących to zagadnienie i podaje „że całe życie Jezusa jest misją Ojca. On jest misją Ojca”¹².

2. Życie zakonników kontynuacją misji Chrystusa

Wielu założycieli zakonów, poczynając od św. Pachomiusza, św. Bazylego Wielkiego, św. Augustyna i św. Benedykta z Nursji, dzięki charyzmatom otrzymanym od Ducha Świętego, objawiali swym klasztornym, mniszym życiem misję Chrystusa i Kościoła¹³. Pierwszych mnichów jak i współczesnych zakonników charakteryzuje na wzór Chrystusa konsekracja, czyli całkowite poświęcenie swego życia umiłowanemu nade wszystko Bogu, jakby złożenie siebie w ofierze z miłości do Boga, a w Nim do każdego człowieka. Konsekracja ukazuje tym samym najgłębszą istotę powołania chrześcijańskiego¹⁴.

¹⁰ J 6, 38-40: „Ponieważ z nieba zstąpiłem nie po to, aby pełnić swoją wolę, ale wolę Tego, który Mnie posłał. Jest wolą Tego, który Mnie posłał, abym ze wszystkiego, co Mi dał, niczego nie stracił, ale żebym to wskrzesił w dniu ostatecznym. To bowiem jest wolą Ojca mego. A ja go wskrzeszę w dniu ostatecznym”.

¹¹ KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, Instrukcja *Posługa władzy i posłuszeństwo. Faciem tuam, Domine, requiram*, Watykan 2008, nr 23, s. 38 (dalej: *Posługa władzy*): „Pełnić misję całym swoim życiem, jak Jezus, Pan. Podobnie ... i my współpracujemy z misją Chrystusa i pozwalamy Mu prowadzić ją do pełni, przede wszystkim przyjmując Go, stając się miejscem Jego obecności i kontynuacją Jego życia w historii, by innym dać szansę spotkania Go”.

¹² *Vita consecrata*, 72; EE, 23: „Konsekrowany i posłany, aby nieść Boże zbawienie, był w pełni oddany Ojcu w uwielbieniu, miłości i uległości, poświęcając się całkowicie dziełu Ojca: sprawie zbawienia świata”.

¹³ *Vita consecrata*, 1.

¹⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe

Całkowitość poświęcenia życia Bogu przez zakonników wybrzmiewa wyraźnie z treści kanonu 573 i 607 KPK/1983, definiujących życie konsekrowane i zakonne¹⁵. Konsekracja natomiast, także ta zakonna, jest zawsze ściśle związana z misją¹⁶. Nie ma konsekracji bez misji, co widoczne jest już w Starym Testamencie. W Izraelu namaszczano tych, którzy zostali przeznaczeni przez Boga do misji zleconej przez Niego. Byli to królowie, kapłani, prorocy, a przede wszystkim Chrystus-Mesjasz¹⁷.

Samą konsekrację można określić za Encyklopedią Katolicką jako: „uświęcające działanie Boga na osobę ludzką, czyniące z niej Bożą własność oraz uzdalniające do wiernego wypełniania Jego woli i osiągnięcia doskonałości na wzór Jezusa Chrystusa”¹⁸.

Życie zakonne ze względu na swój radykalizm, tak bardzo upodobnione do życia Chrystusa zakłada istnienie szczególnej konsekracji

tłumaczenie, Poznań 2002, nr 44, s. 104-166 (dalej: LG); SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o misyjnej działalności Kościoła «Ad gentes»*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst łacińsko-polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2008, nr 18, s. 674-743; *Vita consecrata*, 3.

¹⁵ KPK/1983, kan. 573 – § 1: „Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest trwałą formą życia wiernych, w której pod działaniem Ducha Świętego naśladując dokładniej Chrystusa, oddają się oni całkowicie umiłowaniem nade wszystko Bogu; Kan. 607 – § 1. Życie zakonne, jako konsekracja całej osoby, ukazuje w Kościele przedziwne zaślubiny ustanowione przez Boga, znak przyszłego wieku. W ten sposób zakonnik dokonuje całkowitego oddania się, jakby złożenia się Bogu w ofierze, wskutek czego całe jego istnienie staje się ustawiczną czcią Boga w miłości”.

¹⁶ T. PASZKOWSKA, *Misterium konsekracji osób. W perspektywie duchowości Soboru Watykańskiego II*, Lublin 2005, s. 231.

¹⁷ KKK, nr 436.

¹⁸ JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska. O formacji kapłanów we współczesnym świecie*

«*Pastores dabo vobis*», nr 24, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/pastores.html [dostęp 15.12.2024]: „Misja nie jest elementem zewnętrznym i dodanym do konsekracji, lecz stanowi jej istotne i zasadnicze przeznaczenie: konsekracja jest dla misji”; E. KASJANIUK, *Konsekracja*, Encyklopedia Katolicka, t. 9, Lublin 2002, kol. 676.

zakonników, która przygotowuje ich do specjalnej misji¹⁹. Zakonnicy, na podobieństwo Chrystusa, są poświęceni i posyłani na świat, by naśladować Go i kontynuować Jego misję, aby czynić dzieło Boże w mocy Boga²⁰. Zresztą sam Chrystus potwierdził podobieństwo konsekracji wiernych, chociażby tej chrzcielnej, do swojej konsekracji: „*Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam*”²¹.

Zakonnicy oddając swoje życie Bogu, zakorzeniają się w konsekracji chrzcielnej, pełniej ją wyrażają i wypełniają misję całym swoim życiem – jak Chrystus. Pozwalają Mu prowadzić tę misję do pełni, stając się miejscem Jego obecności i kontynuacją Jego życia w historii, poprzez odtwarzanie w swoim życiu różnych aspektów ziemskiego życia Jezusa – jego ukrycia przed światem, ubóstwa, posłuszeństwa, czystości, życia we wspólnocie Apostołów, bliskości względem najbardziej potrzebujących. A wszystko po to, aby innym umożliwić szansę spotkania Go na ziemi²².

¹⁹ *Vita consecrata*, 31: „Wszyscy w Kościele są konsekrowani przez chrzest i bierzmowanie, ale posługa święceń i życie konsekrowane zakładają istnienie odrębnego powołania oraz szczególnej formy konsekracji, która przygotowuje do specjalnej misji”.

²⁰ *Vita consecrata*, 72; EE, 23; KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, *Instrukcja. Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu «Ripartire da Cristo»*, nr 9, Watykan 2002, s. 12 (dalej: *Rozpocząć na nowo*).

²¹ J 20, 21.

²² SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego «Perfectae caritatis»*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 5, s. 259-275 (dalej: PC); *Posługa władzy*, nr 23, s. 38; FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska. O powołaniu do świętości w świecie współczesnym «Gaudete et Exultate»*, nr 22, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/franciszek/franciszek-encykliki-i-adhortacje/2018-03-19-adhortacja-apostolska-gaudete-et-exultate-75868/> [dostęp 15.12.2023]; A.J. SOBCZYK, *Duchowość zakonna według adhortacji Jana Pawła II Redemptionis Donum*, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/referaty-konferencje-artykuly/nauczanie-papiezy-o-zyciu-ksekrowanym/sobczyk-adam-jozef-msf-duchowosc-zakonna-wedlug-adhortacji-jana-pawla-ii-redemptionis-donum-145904/> [dostęp 15.12.2023].

W powołaniu zakonników jest zawarte *dążenie do całkowitego poświęcenia się misji Chrystusa*. Samo życie konsekrowane staje się misją, tak jak było nią całe życie Jezusa²³. Ono samo w sobie staje się procesem stopniowego przyswajania myśli i uczuć Chrystusa, jakie miał ku Ojcu. Daje możliwość utożsamienia się z Nim, przyjęcia Jego dążeń i sposobu życia²⁴, stawania się żywą ikoną Chrystusa czystego, ubogiego i posłusznego Ojcu²⁵.

Można zatem stwierdzić, że Bóg konsekrując osobę, wprowadza ją również w swoje dzieło zbawcze, w swoją misję zbawczą²⁶. Dzięki konsekracji zakonnej związek zakonników z misją Chrystusa jest głęboki i niezastąpiony. Są oni podobni do Chrystusa, całkowicie ogarniętego miłością ku Ojcu, a przez to samo zupełnie oddani Chrystusowej służbie zbawienia braci i sióstr. Dotyczy to zarówno mniszek i mnichów w klasztorach kontemplacyjnych, posiadających właściwą im ukrytą owocność apostołską²⁷ jak i zakonników oddających się działalności apostołskiej. Jedni i drudzy przedłużają w czasie życie i działanie Chrystusa, jak ujmuje to Sobór Watykański II: „bądź to oddającego się kontemplacji na górze, bądź zwiastującego rzeszom królestwo Boże, bądź uzdrawiającego chorych i ułomnych, a nawracającego grzeszników ku dobru, bądź błogosławiącego dzieci i czyniącego dobrze wszystkim, a jednocześnie zawsze posłusznego woli

²³ *Vita consecrata*, 72.

²⁴ *Vita consecrata*, 18; *Rozpocząć na nowo*, 15.

²⁵ S. SZCZEPANIEC, *Od konsekracji chmielnej do stanu życia konsekrowanego*, https://www.konsekrowane.org/dokumenty/konferencja_konsekracja_2015.pdf [dostęp 15.12.2023] całość 1-16.

²⁶ KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, *Instrukcja. Życie braterskie we wspólnocie*, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. Wójtowicz), Kraków 2003², nr 23, s. 499 (dalej: *Congregavit nos*).

²⁷ PC I.

Ojca, który Go posłał”. Myśl tę przejmuje prawodawca kościelny i zamieszcza w kanonach KPK/1983²⁸.

3. Aspekty życia zakonnego włączające głębiej w misję Chrystusa i Kościoła

Życie zakonne nazywane jest także formą naśladowania Chrystusa (*sequela Christi*) ponieważ pozwala na upodobnienie się do Niego przez praktykowanie ewangelicznej czystości, ubóstwa, i posłuszeństwa, życie we wspólnocie braterskiej na wzór Apostołów zgromadzonych wokół Chrystusa i oddzielenie od świata dla dawania publicznego świadectwa – oddzielenia ułatwiającego przebywanie z Panem w chwilach ciszy i samotności²⁹. Im bardziej zakonnicy upodobią się do Chrystusa, tym bardziej czynią Go obecnym i działającym w świecie dla zbawienia ludzi, wyraźniej włączają się w Jego misję i doprowadzają ją do pełni³².

3.1. Realizacja rad ewangelicznych

Podjęcie przez zakonników trzech rad ewangelicznych dzięki złożeniu profesji zakonnej sprawia, że otrzymują oni nową i specjalną konsekrację, która zobowiązuje ich do naśladowania Chrystusa w Jego celibacie, ubóstwie i posłuszeństwie – w tej formie życia, jaką On sam przyjął i dał za wzór swoim uczniom. Formę tę określa się mianem Boskiej, skoro przyjął ją Człowiek-Bóg i jest ona najbardziej radykalną formą życia Ewangelią na tej ziemi³⁰. To „dzięki profesji rad ewangelicznych charakterystyczne przymioty Jezusa – dziewictwo, ubóstwo i posłuszeństwo – stają się w pewien swoisty i trwały sposób «widzialne» w świecie”³¹. Profesja jawi się też jako sposób szczególnie głębokiego i owocnego udziału w misji Chrystusa, na wzór Maryi

²⁸ LG 46; KPK/1983, kan. 577; Por. EE 24.

²⁹ KPK/1983, kan. 607; *Vita consecrata*, 18: „Rady ewangeliczne, poprzez które Chrystus wzywa niektórych, aby dzielili Jego doświadczenie dziewictwa, ubóstwa i posłuszeństwa, wymagają od tego, kto je przyjmuje, zdecydowanej woli całkowitego upodobnienia się do Niego”.

³⁰ *Vita consecrata*, 18; 31.

³¹ *Vita consecrata*, 1.

z Nazaretu, czyniącej również dar z siebie samej w chwili zwiastowania: „Oto Ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa”³².

Zakonnicy już przez samo całkowite poświęcenie siebie Bogu na drodze realizacji rad ewangelicznych, skutecznie kontynuują misję Chrystusa i są świadkami świętości Boga. Ich świadectwo ubóstwa, czystości i posłuszeństwa Bogu, samo w sobie stanowi wezwanie do misji i jednocześnie wyzwanie wobec świata, a nawet wobec samego Kościoła. Stąd misyjność w przypadku zakonników nie jest kwestią wyboru, lecz imperatywem, który wynika z ich upodobnienia się do Chrystusa. Rady ewangeliczne mają natomiast sens tylko wtedy, gdy służą umocnieniu miłości do Chrystusa, takiej jaką On miał do Ojca pełniąc Jego wolę³³.

Ślubowana czystość powinna poszerzać serce na miarę serca Chrystusa i uzdalniać zakonników do miłowania, tak jak On umiłował³⁴. Czystość ewangeliczna, tak bardzo potrzebna dla misji, wymaga czystości umysłu, serca i ciała. Jest to miłość nieegoistyczna, niewyłączna, niezaborcza, nie zniewolona przez namiętność. Daje ona możliwość kochania wszystkich ludzi, służenia im i uobecniania w ten sposób miłości Chrystusa³⁵.

Ewangeliczna rada ubóstwa czyli oderwanie od rzeczy tego świata, ma chronić od zniewolenia rzeczami i zwodniczymi potrzebami, którym ulega konsumpcyjne społeczeństwo. Ubóstwo właściwie rozumiane i realizowane pozwala odkryć Chrystusa, jako jedyny skarb, dla którego warto żyć³⁶.

Posłuszeństwo zakonnika sprawia, że oddaje on całe swe życie w ręce Ojca jak Chrystus, jednoczy z Chrystusem w Jego misji

³² Łk 1, 38; *Vita consecrata*, 18.

³³ PAWEŁ VI, *Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym* «*Evangelii nuntiandi*», 69,

http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html [dostęp 15.10.2017] (dalej: *Evangelii nuntiandi*).

³⁴ *Rozpocząć na nowo*, 22.

³⁵ *Congregavit nos*, 44.

³⁶ *Rozpocząć na nowo*, 22.

dla zbawienia świata. Misja i posłuszeństwo ściśle łączą się ze sobą i można ją zrozumieć tylko w relacji do posłuszeństwa³⁷.

3.2. Życie braterskie we wspólnocie

Według adhortacji apostoelskiej św. Jana Pawła II pt. *Vita cosecrata* „jest jeszcze jeden szczególny i swoisty element życia zakonnego, który sprawia, że ma ono udział w misji Chrystusa: jest nim życie braterskie we wspólnocie dla misji”³⁸. Sam Chrystus żył we wspólnocie powołanych przez siebie Apostołów. Nawiązał z niektórymi ze swoich uczniów szczególną relację i wezwał ich, aby oddali swoje istnienie na służbę Królestwa Bożego, porzucając wszystko i naśladując Jego sposób życia³⁹. Chrystus, jak sam obiecał, jest nadal obecny także we wspólnotach zakonnych – tam, gdzie dwaj lub trzech gromadzą się w Jego imię⁴⁰. Stąd życie braterskie we wspólnocie stanowi próbę odtworzenia na co dzień *apostolica vivendi forma*⁴¹ i uobecnienia jej w świecie, co przecież znamionuje misję zakonników. Realizują oni misję we wspólnocie, ponieważ Chrystus czyni się obecnym w niej i przez nią. Wspólnota zakonna istnieje dla Kościoła, ma wyrażać i wzbogacać Kościół, aby mógł coraz lepiej wypełniać swoją misję. Sama wspólnota zakonna staje się misją⁴². Poza tym życie wspólnotowe jest miejscem sprzyjającym rozeznawaniu i wypełnianiu woli Bożej⁴³, co również było pokarmem Chrystusa w czasie jego ziemskiego życia i powinno być nieustannym wysiłkiem zakonników także współcześnie i sposobem ich włączania się w misję Chrystusa⁴⁴.

³⁷ *Posługa władzy* 23; *Rozpocząć na nowo*, 22.

³⁸ *Vita consecrata*, 72.

³⁹ *Vita consecrata*, 14.

⁴⁰ *Vita consecrata*, 18, 20.

⁴¹ *Vita consecrata*, 93.

⁴² *Rozpocząć na nowo*, 29, 33.

⁴³ *Vita consecrata*, 92; *Posługa władzy*, 19.

⁴⁴ J 4,34: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło”; *Congregavit nos*, 2.

3.4. Klauzura przystosowana do misji jako wymóg dawania publicznego świadectwa

Klauzura zakonna czyli część domu zakonnego, której zakonnicy bez pozwolenia przełożonych nie mogą opuszczać i do której nie mogą wchodzić osoby obce bez pozwolenia odpowiednich przełożonych, stanowi formę ich oddzielenia od świata⁴⁵. Oddzielenia tego, zgodnego z charakterem i celem każdego instytutu czyli z jego misją, wymaga konieczność dawania przez zakonników publicznego świadectwa⁴⁶. Świadectwo to podkreślające prymat Boga w życiu zakonników wynika z ich pragnienia upodobnienia się do Chrystusa i pełniejszego pełnienia Jego misji. Chrystus również wiernie świadczył „w mocy Ducha”⁴⁷ o swym Ojcu życiem, śmiercią i zmartwychwstaniem. Następnie posłał apostołów, aby byli świadkami w Jerozolimie, w całej Judei i Samarii, aż po krańce ziemi⁴⁸. A dziś posyła tych, którzy podejmują *apostolica vivendi forma*. Przedmiotem świadectwa jest ciągle to samo – życie i słowa Chrystusa, których wcześniej należy doświadczyć⁴⁹.

Misja zakonników polegająca na dokładniejszym naśladowaniu Chrystusa przez podjęcie realizacji rad ewangelicznych wymaga, aby przedkładając ponad wszystko miłość Chrystusa, byli świadkami nie upodobniania się do świata, lecz świadczyli o innym życiu niż

⁴⁵ KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, *Instrukcja wykonawcza do Konstytucji Apostolskiej «Vultum Dei quaerere» o żeńskim życiu kontemplacyjnym «Cor Orans»*, Watykan 2019, nr 161-167, s. 63-65; B. SZEWCZUL, *Klauzura papieska i życie kontemplacyjne mniszek w świetle instrukcji «Verbi sponsa»*, w: Semel Deo dedicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji 70. rocznicy urodzin, Warszawa 2004, s. 201-236.

⁴⁶ KPK/1983, kan. 607 §3; kan. 667 §1; EE III, § 11: „Ta forma oddzielenia się od świata, dostosowana do celów instytutu, jest częścią publicznego świadectwa, które zakonnicy i zakonnice dają o Chrystusie i o Kościele (por. kan. 607, § 3). Miejsce takie konieczne jest również ze względu na ciszę i skupienie sprzyjające modlitwie”.

⁴⁷ Łk 4,14.

⁴⁸ Dz 1,8.

⁴⁹ 1 J 1,1: „To, co było od początku, cośmy słyszeli o Słowie życia, co ujrzeliśmy własnymi oczami, na co patrzyliśmy i czego dotykały nasze ręce”; EE 32.

ziemskie – życiu w Bogu⁵⁰. Całkowitość ich oddania się Bogu, miejsce jakie On powinien zajmować w ich życiu determinuje pewien styl życia, zachowania, wybierane wartości, powstrzymywanie się od tego, co nie przystoi stanowi zakonnemu, chociaż samo w sobie nie jest czymś niewłaściwym⁵¹. Wskazuje na potrzebę klauzury zapewniającej ciszę i skupienie – warunki konieczne do relacji z Bogiem, do przebywania z Nim na modlitwie, bo i Chrystus szukał samotnych miejsc w czasie swego ziemskiego życia, aby przebywać sam na sam z Ojcem⁵².

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku podawano przykłady zawodów, zajęć sytuacji niewłaściwych zakonnikom, których należało unikać. Zaliczano do nich m.in. karczmarstwo, szewstwo, masarstwo, medycynę, hazard z dużą stawką pieniężną, uczęszczanie do karczem i innych podobnych miejsc, do teatru, kina, uczestnictwo w innych widowiskach, tańcach, uroczystościach obchodzonych z dużą okazałością (*pompae*), nawet gdyby były organizowane w celach dobroczynnych⁵³. Obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku zaniechał podanych wyżej wyliczeń, natomiast w opublikowanej w tym samym roku instrukcji dotyczącej istotnych elementów życia zakonnego podaje się, że widzialność świadectwa zakonników

⁵⁰ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o posłudze i życiu presbiterów „Presbyterorum ordinis”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, nr 3, s. 481; PAWEŁ VI, *Adhortacja apostołska. Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II «Evangelica testificatio»*, nr 24, w: Paweł VI, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty. Wybór i opracowanie A. Żuchowski, T. Sułowska*, Poznań-Warszawa 1974, nr 1, 3; s. 232-259 (dalej: *Evangelica testificatio*).

⁵¹ KPK/1983, kan. 672, kan. 285 §1, §2. P. WRÓBEL, *Tożsame obowiązki i ograniczenia zakonników i duchownych*, Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, XXIX (2019), nr 32, s. 237-238.

⁵² Mk 1,35: „Udał się na miejsce pustynne, i tam się modlił”.

⁵³ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1943, kan. 592, s. 138-140; B. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I, Opole 1957³-1958³, s. 327-329; P. WRÓBEL, *Tożsame obowiązki i ograniczenia zakonników i duchownych*, s. 238.

implikuje rezygnację z komfortu i wygod życia, które u innych wier-nych mogą być uprawnione. Wymaga się pewnych ograniczeń w for-mach wypoczynku i rozrywki, noszenia stroju zakonnego, który wyróżnia ich jako osoby konsekrowane, akceptacji sposobu życia, który nie na wszystko pozwala i jest właściwy zakonnikom. Poza tym miejsce ich zamieszkania jest we właściwy sposób określone przez instytut, zgodnie z prawem ogólnym i z własnymi konstytucjami. Także podróże czy kontakty zewnętrzne zgodne są z duchem i cha-rakterem instytutu oraz z zakonnym posłuszeństwem. Dodaje się jednocześnie, że powyższe ustalenia same w sobie nie wystarczają dla zagwarantowania pożądanego świadectwa dawanego publicznie, lecz są środkiem służącym temu celowi i co jest ważne: bez nich świadectwo zakonne nie jest możliwe⁵⁴.

4. Udział w misji zgodnie z charyzmatem instytutu

Zakonnicy, jak wyżej zostało podkreślone, dzięki „nowej i specjalnej konsekracji”⁵⁵ włączają się w misję Chrystusa przez ukazywanie swym życiem Jego życia. Przy czym, ich przynależność do konkret-nego instytutu posiadającego charyzmat założyciela otrzymany od Ducha Świętego określa, a jednocześnie ogranicza misję⁵⁶. Zakonnicy w swej duchowości i podejmowanej działalności apostołskiej powinni wiernie zachowywać myśl i zamiary założycieli swego instytutu, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną w momencie ery-gowania instytutu⁵⁷. Charyzmat wytycza członkom instytutu sposób realizacji rad ewangelicznych i ukazuje aspekt życia Chrystusa do wy-eksponowania w misji instytutu i jednocześnie misji każdego członka danego instytutu. Nieznajomość charyzmatu, brak wierności jemu

⁵⁴ EE 34.

⁵⁵ *Vita consecrata*, 31,

⁵⁶ EE 24; *Rozpocząć na nowo*, 13.

⁵⁷ KPK/1983, kan. 578; B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium» przez instytuty życia konsekrowanego na podstawie dokumentów kościelnych z lat 1917-1996*, Warszawa 2002, s. 147.

naraża członków instytutu na mało wyraziste włączenie się w misję a nawet rozminięcie się z nią i błąkanie po bezdrożach⁵⁸.

5. Konieczność wierności w podtrzymywaniu misji instytutu i dzieł apostołskich z nią związanych

Poszczególni zakonnicy jak i całe wspólnoty zakonne poświęcając się prowadzonym przez instytut dziełom apostołskim zapominają bardzo często, że już przez konsekrację wpisani są w naturę misyjną Kościoła, że samo ich życie poświęcone Bogu jest nieustannym apostołstwem. Brakuje im wystarczająco żywego przeświadczenia, że na podstawie złożonej profesji zakonnej uczestniczą w tym samym zbawczym posłaniu, jakie Ojciec przekazał Synowi i które mocą działającego Ducha Świętego nadal trwa i aktualizuje się w Kościele⁵⁹. Owszem, prawdą jest też, że część misji instytutu wyraża się również w dziełach apostołskich przez niego prowadzonych, inspirowanych przez charyzmat założyciela. Władza kościelna erygując instytut, jednocześnie powierza mu, częśćkę misji Chrystusa, za której realizację ponosi odpowiedzialność cały instytut – zarówno przełożeni jak i pozostali zakonnicy. Dzieła apostołskie są ściśle związane z tożsamością instytutu, a ich zmiana nie pozostaje bez wpływu na charakter samego instytutu i jego misję. Dlatego też głównie przełożeni powinni czuwać nad tym, aby instytut był wierny swej misji w Kościele. Wprawdzie prowadzone dzieła apostołskie wymagają odnowy, jednak instytut powinien przez swoich członków, a głównie przełożonych dochowywać zawsze wierności zatwierdzonym przez władzę kościelną formom apostołatu⁶⁰.

Apostolat instytutów zakonnych jest bardzo zróżnicowany, odpowiednio do charyzmatów otrzymanych przez ich założycieli. Wszyscy zakonnicy powinni uczestniczyć we właściwej instytutowi misji, wnosząc w jej realizację swoje własne dary, ofiarowując Bogu to wszystko

⁵⁸ T. PASZKOWSKA, *Misterium konsekracji osób*, s. 238.

⁵⁹ J. NAŁASKOWSKI, *Życie konsekrowane w misyjnym posłannictwie Kościoła*, <https://zakony-zenskie.pl/zycie-konsekrowane-w-misyjnym-poslannictwie-kosciola/>

⁶⁰ EE 4, 25.

co posiadają i czym są⁶¹. Wspólnotowa misja instytutu, nie oznacza, że wszyscy członkowie zajmują się tym samym, wykonują te same prace, nie świadczy też o nieuwzględnianiu darów poszczególnych osób. Oznacza ona tylko, że działalność wszystkich członków jest bezpośrednio związana ze wspólnym apostołatem instytutu, uznanym przez Kościół⁶².

W tym miejscu należy zauważyć jeszcze jedną kwestię dotyczącą misji instytutu związanej z apostołatem. Otóż misja ta nie może być ograniczona tylko do wykonywanej pracy zawodowej, co niestety stało się rzeczywistością i problemem współczesnych osób konsekrowanych⁶³. Zgodnie z dzisiejszą tendencją do utożsamienia człowieka z jego wykonywanym zawodem czy pełnioną funkcją istnieje również groźba etatyzacji powołania zakonnego tj. redukcja tegoż powołania tylko do pełnionego etatu, np. katechety w szkole, kapelana czy pielęgniarki w szpitalu. Natomiast istotą misji apostołskiej, jak zauważa św. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata*, „jest nie tyle działanie, co przede wszystkim świadectwo własnego całkowitego oddania się zbawczej woli Bożej – oddania, które karmi się modlitwą i pokutą”⁶⁴. I dodaje w innym miejscu wspomnianego dokumentu, że najbardziej istotnym przejawem misji nie są zewnętrzne dzieła prowadzone przez zakonników, ale przede wszystkim samo uobecnianie w świecie Chrystusa przez osobiste świadectwo życia⁶⁵.

Dla potwierdzenia powyższej tezy Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego w instrukcji pt. *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji* z 2018 roku dobitnie

⁶¹ *Congregavit nos*, 40 c.

⁶² EE, 25.

⁶³ *Posługa władzy*, 23: „Zawsze istnieje niebezpieczeństwo ograniczenia misji do zawodu, który się wykonuje ze względu na samorealizację i na własny rachunek”; *Congregavit nos* 5c) : „Sposób rozumienia i przeżywania własnej pracy w zsekularyzowanym świecie – pracy traktowanej przede wszystkim jako zwykłe wykonywanie zajęć lub zawodu, a nie jako misja ewangelizacyjna, przysłaniała czasem istotę konsekracji i wymiar duchowy życia zakonnego”.

⁶⁴ *Vita consecrata*, 44.

⁶⁵ *Vita consecrata*, 72.

podkreśla, że nie należy utożsamiać dzieł instytutu z jego misją, ponieważ są one tylko jej rezultatem i sposobem uwidocznienia się misji, jej efektem. Prawdziwa misja natomiast, to doświadczenie Ducha Świętego, który poprzez udzielony założycielowi instytutu charyzmat uobecnia i pogłębia w Kościele pewien aspekt tajemnicy Chrystusa. Misja musi strzec swego wymiaru mistycznego⁶⁶.

Wprawdzie w instytutach o charakterze apostołskim udział w misji Chrystusa polega w dużej mierze na podjęciu działalności apostołskiej i dobroczynnej, na przyjęciu misji służenia, na czynnym przepowiadaniu Ewangelii⁶⁷, to jednak działalność apostołska tych instytutów nie jest tylko zwykłym ludzkim wysiłkiem czynienia dobra, lecz jest „aktem całkowicie kościelnym”⁶⁸. Uwidacznia ona właściwe zakonnikom poświęcenie się, konsekrację Bogu, przez którą posyłani są oni na służbę Chrystusowi w Jego Kościele, w sposób określony charyzmatem założyciela instytutu. Źródłem działań apostołskich zakonników jest zjednoczenie z Chrystusem, który również został konsekrowany i posłany przez Ojca, by wypełnić Jego dzieło⁶⁹. „Dlatego też całe życie zakonników powinno być przepojone duchem apostołskim, a cała działalność apostołska ma być nacechowana duchem zakonnym”⁷⁰. Prace zakonników mają swe źródło w zakonnym posłuszeństwie, dlatego ich apostołat różni się od apostołatu wiernych świeckich. Są oni apostołscy nie dlatego, że prowadzą „apostołat”, ale

⁶⁶ KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOŁSKIEGO, *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji. Boni dispensatores multiformis gratiae Dei. Ukierunkowania*, Niepokalanów 2028, nr 23, s. 40-41; „Dzieł nie należy ponadto identyfikować z misją: stanowią sposób, w jaki misja się uwidacznia, są jej rezultatem, lecz nie wyczerpują jej, ani nie określają... Misja bowiem jest nierozzerwalnie związana z *sequela Christi* oraz służbą małym i ubogim. Autentyczna misja, zrodzona ze szczególnego doświadczenia Ducha Świętego, który ponownie uobecnia w Kościele pewien aspekt misterium Chrystusa i pogłębia to doświadczenie, musi strzec wymiaru mistycznego”.

⁶⁷ PC 8.

⁶⁸ *Evangelii nuntiandi*, 60.

⁶⁹ EE 12, 26.

⁷⁰ PC 8.

dlatego, że żyją tak, jak żyli apostołowie: szli za Chrystusem, złączeni we wspólnotę, zgodnie z nauką Ewangelii w założonym przez Niego Kościele⁷¹.

Kolejnym dowodem na to, że misja instytutu nie może ograniczać się do prowadzonej przez niego działalności apostolskiej jest kanoniczne życie kontemplacyjne mniszek i mnichów. Nie prowadzą oni przecież działalności apostolskiej, lecz naśladują swoim życiem i misją Chrystusa modlącego się na górze, a gdyby nawet pojawiła się konieczność czynnego apostolstwa nie mogą oni świadczyć pomocy w wykonywaniu jakichkolwiek posług pasterskich⁷². Ich tajemnicza płodność apostolska, a tym samym specyficzne uczestnictwo w misji Chrystusa polega na trwaniu w samotności, milczeniu, słuchaniu słowa Bożego, sprawowaniu świętej liturgii, praktyce ascezy osobistej, modlitwie, umartwieniu i komunii siostrzanej lub braterskiej. Tym samym skupiają całe swoje życie i działanie wokół kontemplacji Boga⁷³.

Poza tym za nie utożsamianiem misji instytutu z działalnością apostolską przemawiają zakonnicy w podeszłym wieku. Dla wielu z nich – zarówno członków instytutów kontemplacyjnych jak i apostolskich – apostołat przybiera wówczas formę misji modlitwy i cierpienia. Mimo wszystko i ten etap życia zakonnika włącza się w kościelną misję instytutu⁷⁴.

6. Formacja zakonna przygotowaniem do misji

Prawodawca kościelny w §1 kanonu 659 przypomina, że po złożeniu pierwszej profesji wszyscy członkowie instytutu powinni być formowani do coraz doskonalszej realizacji jego misji. To właśnie przez akt profesji zakonnik otrzymuje konsekrację dla misji w Kościele zgodnie z charyzmatem swego instytutu. Od tego momentu jego

⁷¹ EE 26.

⁷² KPK/1983, kan. 674; *Vita consecrata*, 8.

⁷³ PC 7; *Vita consecrata*, 8; KONGREGACJA INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, *Instrukcja o życiu kontemplacyjnym i klauzurze mniszek «Verbi sponsa»*, Poznań 1999, nr 7, s. 15-16.

⁷⁴ EE 26.

konsekracja i misja nie są dwoma oddzielnymi wymiarami życia, ale głęboko wiążą się ze sobą i domagają się jak najpełniejszej realizacji. Zasadniczo na przełożonych spoczywa odpowiedzialność dbałości o wierność instytutu i poszczególnych zakonników charyzmatowi instytutu i jego misji stąd powinni oni zabiegać o urzeczywistnianie tego zadania poprzez odpowiednią formację powierzonych sobie osób⁷⁵.

Wszyscy zakonnicy powinni uczestniczyć w misji, poprzez wnośzenie w nią własnych darów, a także na stopniowym ofiarowaniu Bogu tego wszystkiego, co posiadają i czym są⁷⁶.

Zakończenie

W artykule zostały ukazane niektóre aspekty włączenia się zakonników w misję zbawczą Chrystusa – aspekty wymienione przez prawodawcę kościelnego w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Należą do nich: realizacja rad ewangelicznych, życie braterskie we wspólnocie na wzór wspólnoty Apostołów, klauzura zakonna, zgodność misji z charyzmatem instytutu, konieczność wierności w podtrzymywaniu misji instytutu i dzieł apostolskich z nią związanych, formacja zakonna jako przygotowanie do misji.

Kontynuacja misji Chrystusa, doprowadzenie jej do pełni zależy w dużej mierze od wierności zakonników w naśladowaniu Chrystusa. Sami zaś zakonnicy stają się wówczas miejscem Jego obecności i przedłużeniem Jego życia w historii. Ich całkowite oddanie życia Bogu sprawia nie tylko głębsze uczestnictwo w misji Chrystusa, ale daje możliwość stawania się misją Ojca, tak jak był nią Chrystus. Tym samym zakonnicy mogą przypominać innym wiernym, że nie życie ma misję, ale że ono samo jest misją⁷⁷.

⁷⁵ PC 2d, 14, 18.

⁷⁶ *Congregavit nos*, 40 c.

⁷⁷ *Gaudete et exultate*, 27.

Participation of religious in the mission of Christ according to the Code of Canon Law of 1983

The author of the article shows some aspects of including religious in the saving mission of Christ – aspects mentioned by the Church legislator in the Code of Canon Law of 1983. These include: consecration of life through the implementation of the evangelical counsels, fraternal life in the community on model of the community of Apostles, monastic cloister, involvement in the mission in accordance with the charisma of the institute founder, the need for fidelity in maintaining the mission of the institute and its apostolic works related, care for religious formation as preparation for mission. Continuing Christ's mission and bringing it to its fullness depends largely on faithfulness religious in imitating Christ in his dedication to the Father. The religious themselves then become a place of Christ's presence and an extension of his life in history. Their total devotion of life to God not only enables deeper participation in the mission of Christ, but also gives the opportunity to become a Father's mission, just as Christ was. Thus, religious can remind other believers that not life has a mission, but that it itself is a mission⁷⁸.

Słowa kluczowe: misja zakonników; misja Chrystusa; kontynuacja misji; konsekracja życia; rady ewangeliczne

Keywords: mission of religious; the mission of Christ; continuation of the mission; consecration of life; evangelical counsels

NOTA O AUTORZE

S. dr hab. Bożena Szewczul, prof. uczelni – pracownik badawczo-dydaktyczny na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, kierownik zakładu Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego w Katedrze Ustroju Kościoła i Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego.

⁷⁸ *Gaudete et exultate*, nr 27.